

Personatges canetencs

Els Goday

i la indústria del peix

Joan Ballart Clos

A manera de preàmbul Fa uns mesos, tot mirant el programa Thalassa que transmet setmanalment Televisió de Catalunya (Canal 33) i que la majoria coneixeu, vaig quedar agradablement sorprès amb la història d'un canetenc del segle XIX, en Joan Goday i Gual, que va tenir una considerable transcendència al ser el pioner en la introducció de la indústria conservera del peix a Galícia i Espanya.

Aquest notable industrial era de la nissaga dels Goday, família canetenca de soca-rel que s'havien distingit de feia segles com a navegants i comerciants.

L'interès per la història dels canetencs dels temps heroics dels vaixells de vela, em va portar a investigar una mica la seva història i heus aquí el que en puc explicar.

Els Goday antics

Documentalment, es comencen a trobar els primers Goday a Canet en el fogatge de l'any 1497, com una de les poques i primeres famílies que habitaven aquesta vall, formant part de la parròquia de Sant Iscle de Vallalta. Llavors Canet no era més que un petit llogarret d'una trentena de cases esparses habitades per pagesos i pescadors.

Un segle després té lloc l'Assemblea local que es va celebrar a la Torre de Mar l'any 1599, amb motiu de l'establiment del Consell o Universitat de Canet concedit pel senyor del territori, el vescomte de Cabrera. En aquest Consell hi participen com a prohoms en Bartomeu i en Joan Pau Goday.

Els Goday terrissaires

El poble anava creixent i la família, millor dit, les famílies Goday, s'anaven estenent en moltes branques com arbre esponerós i es van anar especialitzant en diferents oficis.

En ple segle XVII els Goday munten una bòvila aprofitant els terrenys argilosos de casa seva prop del camí de Vall de Pera, bòvila que després traslladaran un xic més avall, a la que anys després serà l'horta dels Missioners del Sagrat Cor. Aquí hi treballa el terrissaire Agustí Goday, sent el negoci continuat pel seu fill Pau Goday Xiqués i després, ja ben entrat el segle XIX, pels Goday Manyà. Per situar el lloc, diguem que la finca es troba al costat del Santuari de la Misericòrdia. Aquesta finca és comprada cap el 1880 pel Rvd. Ferran Roig, que hi fa bastir el gran edifici destinat a

Casa pairal dels Goday al camí de Vall de Pera. (Foto: F. Arcas)

col·legi internat, avui dia excel·lent Residència de la 3ª edat.

Els Goday navegants i comerciants

Fem un salt en el temps per anar endarrere, al segle XVIII i veure la situació de la branca marinera de la família. Els Goday han fet un bon pas endavant en el seu estatus econòmic i social, fruit sens dubte dels vents favorables que van bufar a bona part dels pobles de la costa catalana.

La bonança econòmica va començar després de la desfeta de la guerra de Successió, cap el 1720, gràcies al comerç transatlàntic que uns quants navegants emprengueren amb esperit aventurer. Van haver de lluitar contra tota mena d'adversitats, començant amb la prohibició del regne de Castella als catalans de comerciar amb les colònies americanes, imposició que es va mantenir formalment fins el Reial Decret de 1778 i que s'esquivava amb testaferrons interposats.

En aquells temps, els Goday, més que navegants van destacar com a comerciants. Com diu el professor Carlos Martínez Shaw, estudiós del tema: *“La instal·lació de membres de la família Goday en Cádiz es el fin de un proceso iniciado en la etapa anterior por estos marineros de Canet enriquecidos por el comercio del Atlántico.... en esta época los Goday ya se titulan tratantes y no marinos...”*

Trobem doncs els Goday, com molts altres canetencs, instal·lats a l'únic port autoritzat per comerciar amb Amèrica, el de Cadis, on estava centralitzat tot el comerç transatlàntic a través de la “Casa de Contratación de las Indias”, la “Matrícula de Cargadores a Indias” i tots els organismes oficials i fiscals del regne de Castella.

En Gabriel Goday i Misser es registrava el 28 de juny de 1752 a la “Matrícula de Cargadores a Indias” i aquell mateix any, associat amb els Dillat també canetencs, carregava gèneres cap a Hondures, al mateix temps que organitzava una altre expedició a Veracruz amb el vaixell “Ntra. Sra. de Montserrat”.

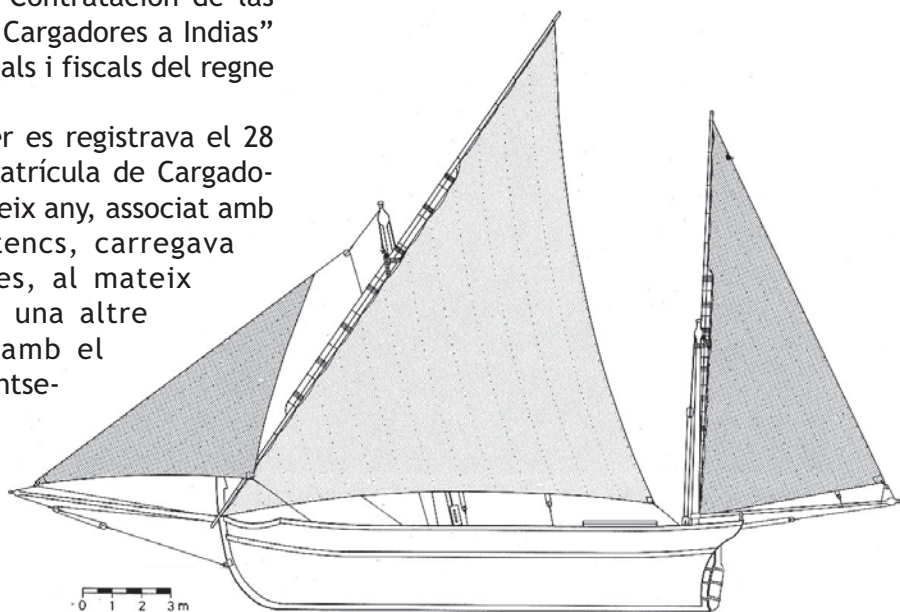
En Josep Goday, fill de l'anterior i també instal·lat a Cadis amb oficina pròpia, va formar companyia amb el canetenc Joan

Ferrer. Els dos socis embarquen el 1751 en “El Neptuno” amb destí a Veracruz per tal de negociar la venda d'una important partida d'armes.

Aquests són els Goday dels que ens parla el professor Carlos Martínez Shaw, però n'hi ha molts més que trobem a l'Arxiu Parroquial, com Jaume Goday que l'any 1758 patroneja un viatge a Ponent (sense més especificació, però que igual pot tractar-se de la costa andalusa com de la gallega o dels mars del Nord o del Bàltic, llocs habituals dels nostres navegants), o el patró Josep Goday i Roura, inscrit l'any 1796 a la Confraria de Sant Francesc Xavier (aquesta Confraria només admetia com a confreres a patrons i pilots canetencs i disposava d'un fons comú de previsió per a casos de jubilació i mort).

Un altre notable navegant de finals del segle XVIII i començaments del XIX, en aquest cas Goday per part de mare, va ser el patró Bartomeu Roig i Goday, de can Bartoldo del carrer Ample i del que ens en parla l'il·lustre historiador Pierre Vilar en la seva obra cabdal “Catalunya dins l'Espanya Moderna”. El fons documental dels seus viatges ha estat preservat pels descendents Roig, constituint «L'Arxiu dels Papers de Can Bartoldo» amb la col·laboració de la Generalitat.

No ens estenem més en el reguitzell de notables navegants-comerciants Goday, a la llista dels que encara s'hi podrien afegir altres grups familiars canetencs com els Gual, els Llauger, els Misser, els Roura, etc., tots ells enllaçats repetidament amb els Goday d'una forma gairebé endogàmica.

Barca de mitjana, la més utilitzada per la navegació catalana de cabotatge

Els salaons de peix

Arribats a aquest punt, fem una aturada en les històries de família i anem a veure el tema en el que els Goday van ser capdavanters a nivell espanyol, les indústries del peix.

Des de sempre, el nostre Mediterrani no havia destacat mai per la seva riquesa pesquera si el comparem amb l'Atlàntic. Quan els pobladors antics d'aquestes ribes eren pocs, en tenien suficient per anar mal vivint amb el que donava la pobra agricultura de secà complementada amb una pesca escadussera.

Ja del temps dels romans es coneixia la conservació del peix per l'acció de la sal i aquesta era una bona solució quan hi havia excedents de pesca. Quan la població va anar creixent i no hi havia menjar per a tothom, els pescadors locals es van veure en la necessitat d'ampliar els horitzons de treball, convertint-se molts en comerciants que cada cop anaven més lluny per a guanyar-se la vida. Diguem que la fam era un problema endèmic que van haver de patir sovint els nostres avantpassats i la mateixa penúria els esperonava a buscar el manteniment lluny de casa. Com a mostra, recordem la gran fam de 1650, quan els canetencs afamats i revoltats es van llençar a mar a l'assalt d'un vaixell que portava blat a Barcelona, o quant els arenencs, també en igual situació, van fer el mateix el 1651.

Una de les rutes dels comerciants-navegants catalans, era dur salaons procedents de les costes gallegues i andaluses, portant-les a vendre al gran mercat que el juliol de cada any s'organitzava en el port provençal de Bellcaire, aigües amunt del Roine, des d'on els comerciants francesos el distribuïen per tot França. Els nostres no tornaven de buit i després de vendre el peix salat, aprofitaven per comprar teles blanques franceses que revenien als estampadors barcelonins, així com altres productes que aquí encara no es fabricaven.

El sovintejar les rutes de les costes andaluses i gallegues, va fer veure a aquells navegants-comerciants que en certs llocs d'aquelles costes, es produïa una abundància tan gran de peix, que molts decidiren quedar-s'hi per tal de muntar els seus propis negocis i després tornar a casa amb les barques ben carregades de barrils plens de sardina salada i premsada, les clàssiques arengades.

El primer establiment del que en tenim notícia és de cap a l'any 1750, a la zona semi-

Barril de sardines "arengades"

desèrtica dels grans sorrals de la desembocadura del Guadiana, fundat pel patró canetenc Arnau, lloc al que s'hi afegiren els pescadors mataronins i després el sitgetans i valencians. El lloc el van batejar amb el nom de La Figuereta, l'embrió de l'actual Isla Cristina.

En quant a les costes gallegues, la zona de les Ries Baixes i sobretot la ria d'Arousa va atraure amb força els catalans. Tal com ens diuen els historiadors Xoán Dopico i Xosé Lois Vila en el seu magnífic estudi "Historia de A Illa de Arousa", en aquesta illa, l'any 1754 ja hi havia els establiments de salaó o "salgas" dels Bargés (sic), Castanyer, Colomer, Jover, Rossell, Buhigas, Cardona, Font, Buch, Arnao (sic), als que poc després s'hi van afegir els Goday, Llovet, Vilavedra, Ballourat, Espiell, Fàbregas, Comas, Curt, Martí, Poch, Roquete i Tápias. Com es pot veure, un reguitzell de cognoms clarament catalans i entre ells uns quants de inequívocament canetencs.

Els gallegues, que van qualificar aquella gent com "os fomentadores cataláns", es limitaven a explotar la riquesa pesquera de les seves aigües d'una forma molt reduïda i a nivell de la pròpia supervivència. Al començament es miraven els catalans amb suspicàcia i unes dosis de recel, però com que els compraven el producte de la seva pesca, que d'altre manera no tenia cap més sortida, van ser ben rebuts.

Aviat els catalans van començar a buscar nous rendiments del treball d'uns i altres, introduint novetats que no sempre van ser ben rebudes pels pescadors gallegues. D'entre aquestes novetats, la més important va ser sens dubte

Retrat de Joan Goday i Gual

la introducció de la xàvega, que permetia captures més abundoses amb menys esforç. Grans discussions es van produir entre els partidaris de la xàvega i els seus detractors, discussions que es van arrossegar al llarg de més de cent anys.

Van introduir nous sistemes de salaó, fent amb la sardina la conserva que feien els holandesos amb els arengs, d'on els ve el nom d'arengades; consisteix en una premuda de la sardina després de la primera adobada amb salmorra. El nou sistema presentava una sèrie d'avantatges, com major capacitat de producció, allargament del temps de conservació del peix sense fer-se malbé i l'obtenció de l'oli o greix de la sardina que s'obtenia de la premsada, que era molt valorat.

Una altra novetat de gran transcendència social, va ser la incorporació de la dona en el món laboral, cosa que va venir facilitada pels nous mètodes de treball més seriat que es van anar introduint a les "salgas".

El canvi de salaons a conserveres

El món anava canviant, i amb el segle XIX es va imposar la Revolució Industrial. Eren els temps de Napoleó i entre ell i les Revolucions (la Industrial i la Francesa) ens van portar la

Llaunes de Conserves Goday

modernització.

En Napoleó, com a bon estrateg de la logística, va convocar concurs dotat amb un important premi en metàl·lic per a qui solucionés la conservació dels aliments, amb l'idea de resoldre l'alimentació dels seus exèrcits, sobre tot els que anaven embarcats. El premi promès va esperonar molts científics, resultant guanyador Nicolas François Appert, que després d'un gran treball d'investigació va poder demostrar com es conservaven els diferents tipus d'aliments amb el mètode d'esterilització en autoclau i tancats en recipients hermètics, assentant les bases de la indústria conservera moderna (mètode d'appertització).

Aquesta descoberta va tenir una gran transcendència ja que posava molts aliments a l'abast de grans capes de la població com ni s'ho havien pogut imaginar. Després, els mètodes d'Appert es van anar perfeccionant amb els estudis científics de Louis Pasteur sobre els bacteris i la difusió definitiva de les conserves va arribar amb els americans, que van imposar la llauna hermètica metàl·lica en substitució dels fràgils envasos de vidre.

Els francesos, com a investigadors pioners del nou sistema, van posar en marxa unes importants indústries conserveres entre elles

la del peix, que es va assentar a la ciutat portuària de Nantes.

Els Goday de la indústria pesquera

Tornem als navegants-comerciants. Desconeixem quin va ser el primer Goday que va anar a Galícia, però tenint en compte que el fet s'havia de produir cap a meitat del segle XVIII, segurament el que va començar aquesta saga va ser en Joan Goday, del que no consta el seu segon cognom. Sabem que havia nascut a Canet a començaments del segle XVIII i era de professió mariner. Aquest Joan Goday xxx es va casar amb la Maria Codina, amb la que van tenir 3 fills i 3 filles, tots ells nascuts a Canet entre el 1733 i el 1743.

El segon fill d'aquest matrimoni, en Joan Goday i Codina, va néixer el 1735, llibre de Baptismes núm 8, i va tenir una llarga trajectòria. Es va casar amb la Paula Roura Figueras de Sant Pol, amb la que van tenir varis fills i filles dels que la majoria van morir joves. En Joan Goday i Codina tenia les professions de mariner i boter, oficis molt adients per a les activitats de salaons que llavors agafaven una forta embranzida i va morir a Canet a l'avançada edat de 81 anys.

La nova generació va ser la formada pel fills del matrimoni Goday - Roura. La majoria, com dèiem, van morir joves, sobrevivint en Manuel, que havia nascut a Canet el 1765 segons el llibre de Baptismes núm 8. És el primer Goday que consta documentalment la seva estada a Galícia. De ben jove ja va anar a l'illa d'Arousa on treballava a l'establiment de salaons de la família. No per estar lluny de casa havia abandonat els interessos de Canet i es passava llargues temporades alternant un lloc i l'altre, malgrat que els viatges representaven l'aventura d'unes quantes setmanes, amb aquells fràgils velers com closques de nou. La causa dels viatges sovintejats també s'ha de buscar en el matrimoni que estava preparant amb la canetenca Francesca Llauger.

A començaments del segle XIX, trobem el fill d'en Manuel i la Francesca, en Joan Goday i Llauger que havia nascut a Canet el 1792 i està treballant de ben jove a l'establiment familiar de

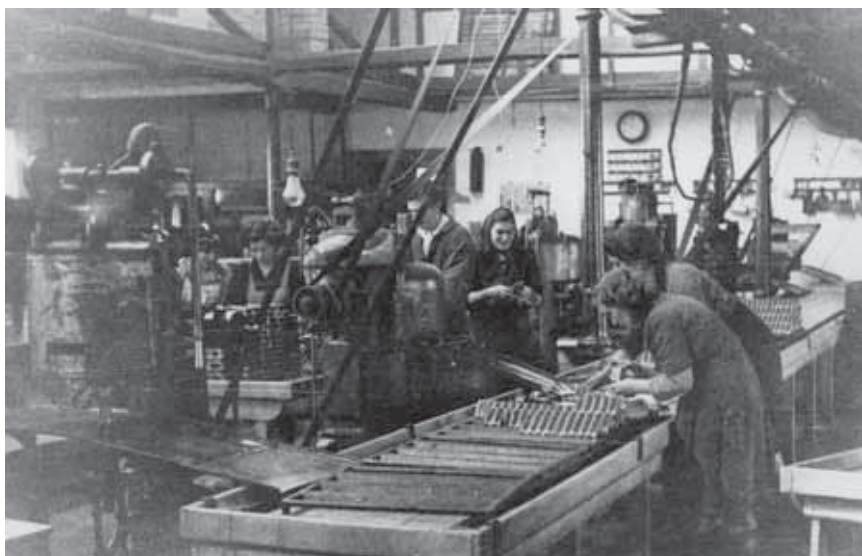
salaons de l'illa d'Arousa. Les arrels canetenques són fortes i tal com havia succeït uns anys abans amb els seus progenitors, porten a concertar matrimoni amb una canetenca de soca-rel, la Maria Concepció Gual i Pujadas, també de família de navegants i comerciants. Un personatge notable d'aquesta família va ser el germà de la núvia, el frare franciscà Pere Gual i Pujades, evangelitzador del Perú, destacat orador i participant en el primer Concili Vaticà.

En el Llibre de Matrimonis núm. 4 pàg. 208 de l'Arxiu Parroquial de Canet, en el castellà obligatori de l'època, llegim:

"Hoy dia 19 de julio de 1829 obtenida la licencia del Vicariato Eclesiástico de Gerona, el Pbro. D. José Llauger con espresa licencia del Párroco de Canet... en la iglesia

Treballadores preparant les sardines

Treballadores revisant les llaunes de sardines

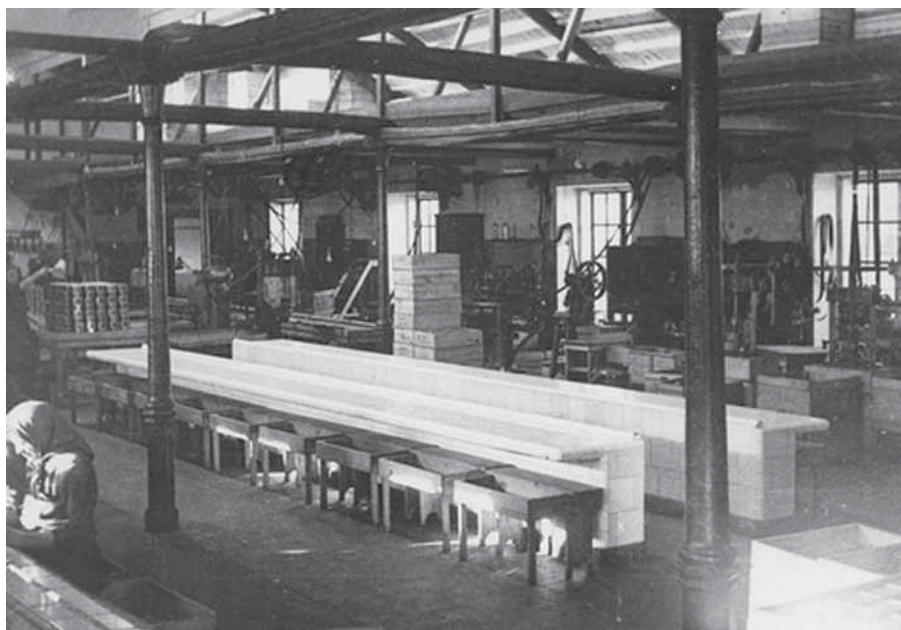
parroquial ha unido en matrimonio según forma del S.C.T. a Juan Goday Llauger soltero y vecino de esta parroquia y vecino que fue en la villa de San Ciprián de Villanueva del Arzobispado de Santiago, hijo legítimo y natural de Manuel Goday y de Francisca Llauger consortes naturales de esta villa, de una parte; y a Mª Concepción Gual Pujadas, soltera, hija de Jaime Gual y Buch y de Francisca Pujadas, consortes vivientes también naturales de Canet... Nota: Juan Goday Llauger nacido 1 Junio 1792. Mª Concepción Gual nacida 2 Sept 1799”

Aclarim que la que en aquell temps era la vila de San Ciprián de Villanueva ara comprèn dos municipis: el de Vilanova de Arousa que està a terra ferma i el de A Illa de Arousa, avui dia units per un pont que comunica l'illa a terra ferma.

Fruit d'aquest matrimoni, nasqué en Joan Goday i Gual, segons consta en el llibre de Baptismes núm. 13 pàg. 375 de la parròquia de Canet, on es declara:

“Hoy dia veinte y ocho de Enero de 1838, en esta Yglesia de Canet de Mar, el Pbro. Don Josef Llauger i Muní con licencia del Párroco de dicha Yglesia, bautizó solemnemente a Juan, Pablo, Josef, nacido tres días antes, hijo legítimo y natural de Juan Goday Llauger comerciante y de Mª de la Concepción Gual Pujadas. Abuelos paternos son Manuel Goday comerciante y Fca. Llauger consortes. Abuelos maternos son Jayme Gual patrón y Fca. Pujadas consortes. Padrinos son Jayme Gual piloto y Paula Molet. Todos son naturales y vecinos de Canet.”

En Joan Goday i Gual va anar alternant la seva joventut entre Canet i l'illa d'Arousa, on s'anava formant per portar el negoci familiar de salaons. Tal com havia passat amb les generacions dels seus avantpassats, ell també va escollir una canetenca per esposa, en aquest cas la Teresa Goday i Gual. No ens estranyi la coincidència de cognoms ja que eren cosins per partida doble, és a dir, les respectives

La nau industrial de Conserves Goday

mares eren germanes i els respectius pares eren germans.

Inquiet com era i tenint notícies dels nous sistemes de conservació del peix que s'estaven desenvolupant a França va establir una sèrie de contactes amb fabricants conservers de Nantes, seu de les noves indústries i copsant el futur que es preparava, va emprendre els nous camins que s'estaven obrint.

No va ser fàcil, ja que la nova empresa representava l'arribada de la Revolució Industrial, passant dels mètodes artesanals als totalment industrials. En Goday va haver de fer venir la maquinària i el personal francès especialitzat per poder començar a treballar, al mateix temps que deixava preparades les noves instal·lacions necessàries per a completar tot el procés. Un dels elements bàsics del nou sistema era el vapor pel funcionament dels autoclaus destinats a l'esterilització del peix, etc., etc.

Tot això succeïa el 1879, any de la inauguració de la primera fàbrica espanyola de conserves de peix, la d'en Joan Goday i Gual, que va ser l'inici d'una potent indústria que ha estat un factor clau en el desenvolupament econòmic i social de Galícia. L'èxit de l'empresa va ser immediat i en Goday va començar a vendre a tot Espanya aquelles conserves de peix en oli d'oliva tancades en llauna, cosa que aquí era una novetat en front dels clàssics salaons. Es veu que sabia vendre els seus productes, per que el rei Alfons XII va visitar la fàbrica el 1881 quan tot just havien passat dos anys de la inauguració, sent nomenat en Goday com a

proveïdor oficial de la Casa Real i participant a vàries exposicions internacionals que li van obrir el camí de les exportacions.

També tenia fama, sembla que justificada, de garrepa. Aprofitava per comprar les partides de peix amb les baixades de preus a les llotges les vigílies de festius i com que llavors no hi havia càmeres frigorífiques per a poder-lo conservar, obligava als seus treballadors i treballadores anar a treballar en diumenges i festius. Una copla es va fer popular a tots els pobles de la ria d'Arousa: A fàbrica de Goday - botáronle a maldición - trabaja tódos los domingos - e pola semana non.

Deixant apart les anècdotes, molts altres establiments de les ries es van anar incorporant als mètodes conservers moderns, entre ells, molts dels "fomentadores cataláns".

Encara avui dia es poden trobar cognoms catalans a les llaunes gallegues de conserves, però el que ja no hi trobareu és el de Goday. El protagonista de la nostra història, en Joan Goday i Gual, va morir l'any 1900. Els seus fills i després els nets van continuar la fàbrica fins el 1960, en que van plegar definitivament les conserves i es van dedicar a altres negocis. El cognom Goday està arrelat amb força a les Ries Baixes i d'allà s'ha estès per diferents indrets.

A Illa de Arousa

La crisi que ha experimentat la pesca a Galícia des de fa anys, sobre tot la sardina, ha fet canviar l'illa d'Arousa. Les fàbriques de conserves han anat plegant i les altes xemeneies dels seus vapors ja no treuen fum, encara que s'han deixat dempeus com a memòria del temps que va ser. La pesca del peix, avui dia ha quedat substituïda per la del marisc. Segurament, ha estat un canvi positiu i ha permès orientar l'economia de l'illa cap als sectors del lleure i del turisme de qualitat, cosa que amb les fàbriques conserveres i els fums de les xemeneies, no resultava massa compatible.

Una recomanació per acabar: Si aneu a Galícia aneu a visitar "A Illa de Arousa", on trobareu les petjades d'aquells canetencs esforçats com en Joan Goday, en memòria del que estan

Camioneta de la fàbrica Goday, S.A. Únic vehicle motoritzat que circulava els anys 50 per l'illa d'Arousa

muntant un museu. I si quan hi aneu, no tenen encara el museu acabat, no us preocupeu. Feu un tomb per l'illa, que presenta uns paisatges espectaculars amb els seus 18 km de costes retallades i platges netes, el Parc Natural de Punta Carreión al sud de l'illa, el pont de 2 km de llargada inaugurat el 1985 que uneix l'illa al continent, el poble tranquil i mariner on trobareu tots els serveis, restaurants per assaborir el marisc acabat de collir, hotels, etc., etc. Creieu que val la pena.

JOAN BALLART I CLOS

Agraïments:

El nostre agraïment més sincer per l'amable col·laboració que ens han prestat els amics de A Illa de Arousa, particularment el senyor Xoán Dopico, que en tot moment ens ha orientat sobre l'entrellat de la qüestió.

Documentació:

Fogatge de 1497. Batllia de Catalunya. Estudi de Josep Llovet. Rafael Dalmau editor
Arxiu Parroquial de Canet. Llibres de Baptismes, Casaments i Defuncions
"Cataluña en la carrera de Indias" de Carlos Martínez Shaw
"Catalunya dins l'Espanya Moderna" de Pierre Vilar
"Historia de A Illa de Arousa" de Xosé Lois Vila i de Xoán Dopico
"El desarrollo industrial pesquero en el S. XVIII" de F. López Capont. Fundació P. Barrié de la Maza